

Motion till riksdagen 2012/13:N206

av **Hans Linde m.fl. (V)**

Internationell handelspolitik för rättvisa, jämställdhet

1 Innehållsförteckning

2	Förslag till riksdagsbeslut	2
3	Inledning.....	5
4	Den internationella handeln	5
5	Rättvis eller fri handel?.....	6
5.1	Ekologiskt perspektiv på handel	8
5.2	En jämställd handelspolitik	8
5.3	Fackliga rättigheter i handelspolitiken	9
5.3.1	ILO:s kärnkonventioner	9
5.3.2	Exportfrizoner.....	10
5.4	Alkohol – inte vilken vara som helst.....	11
5.4.1	Systembolagets vinimport	11
5.5	Korruptionen inom den internationella handeln	12
6	WTO.....	13
6.1	TRIPS och läkemedel.....	14
6.2	Exemplet Indien	15
7	EU:s handelspolitik.....	15
7.1	Ekonomiska partnerskapsavtalet (EPA)	16
7.2	Singaporefrågorna	17
7.3	EU:s associeringsavtal med Israel.....	18
7.4	EU:s associeringsavtal med Marocko	18
7.5	EU:s förhandlingar med Gulf Cooperation Council (GCC)	19
8	Sveriges handels- och främjandepolitik.....	20

Fel! Okänt namn på

2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att det överordnande målet för svensk handelspolitik ska vara att handeln ska bidra till minskade klyftor inom och mellan länder, ökad jämställdhet och en hållbar utveckling.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige i EU och WTO ska driva krav på att handelsavtal måste utformas och utvärderas utifrån millenniemålen om fattigdomsbekämpning, hälsa och mänskliga rättigheter.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige bör agera i EU och WTO för att klimat- och miljöperspektiv alltid inkluderas vid handelsavtal och att det skapas en mekanism för tvistlösning mellan handelsavtal och miljökonventioner.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige som enskild stat och inom ramen för EU och WTO ska verka för att alla förhandlingar om nya handelsavtal ska inkludera en analys av hur avtalet förhåller sig till konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige inom EU och WTO ska verka för att förhandlingar om handelsavtal kopplas till tydliga krav på att länderna ratificerat ILO:s åtta kärnkonventioner.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige inom ramen för utvecklingssamarbetet tydligare bör arbeta för att stärka organiseringen och de fackliga rättigheterna i exportfrizoner.¹
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige inom såväl WTO som EU bör arbeta för en avveckling av ekonomiska frihandelszoner där de fackliga rättigheterna kränks eller inskränks.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige bör verka i EU och WTO för att man vid förhandlingar om handelsavtal ska respektera varje enskilt lands möjlighet att föra en restriktiv alkoholpolitik med folkhälsoperspektiv.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Systembolaget bör ställa tydliga sociala, etiska och miljömässiga krav på underleverantörer och importörer och aktivt verka för att fackliga rättigheter respekteras vid produktionen av samtliga produkter som upphandlas.²
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige ska verka för att det i större utsträckning riktas uppmärksamhet och åtgärder mot korruptionens källa i fall av grov bestickning.

Fel! Okänt namn på

11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige bör verka för att WTO demokratiseras och att de fattiga länderna får en reell möjlighet att påverka utformningen av handelspolitiken.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen årligen ska rapportera till riksdagen om utvecklingen inom den internationella handeln och om Sveriges ställningstaganden i frågor som rör internationell handel.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige ska verka för att problemet kring begränsningen med s.k. tvångslicensiering får en lösning som innebär att även de fattigaste utvecklingsländerna kan säkerställa en god tillgång till läkemedel.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige bör verka för att åtgärder vidtas för att garantera att Indien kan fortsätta att producera generiska läkemedel som i dag.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige på EU-nivå bör verka för att EU ska sluta med sina påtryckningar för att förmå Indien att ändra sina lagar kring dataexklusivitet.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige ska verka för att EU avskaffar kvarvarande tullmurar, importrestriktioner och övriga handelshinder mot utvecklingsländer.
17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige även bör verka för att EU avskaffar exportstöd för jordbruksprodukter och stöd till inhemska jordbrukare som leder till dumpning av överskott i utvecklingsländer.
18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige inom EU ska verka för utvecklingsvänliga EPA-avtal för att EU-kommissionen i större utsträckning ska lyssna på de afrikanska staternas synpunkter i förhandlingar om EPA-avtal samt för att avvisa EU-kommissionens förslag om höjda tullar mot en rad utvecklingsländer fr.o.m. januari 2014.¹
19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige ska verka för att de s.k. Singaporefrågorna exkluderas från alla handels- och associeringsavtal som EU ingår med länder och regioner i världen.
20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige ska motsätta sig att EU fördjupar samarbetet med Israel och kräva att det nuvarande associeringsavtalet fryses så länge landet inte avvecklar bosättningar och vägspärrar på ockuperat område, avbryter blockaden av Gaza samt upphör med byggandet av muren på Västbanken.¹
21. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige bör verka för att EU fryser sitt associeringsavtal med Marocko.¹

Fel! Okänt namn på

22. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige verkar för att inom EU ställa krav på att respekten för mänskliga rättigheter sätts främst i förhandlingarna kring nytt handelsavtal mellan EU och Gulf Cooperation Council, GCC.
23. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av en översyn av Sveriges export- och investeringsfrämjande för att se till att tydliga människorättskriterier vägleder verksamheten och att verksamheten bedrivs i enlighet med politiken för global utveckling (PGU).
24. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att riktlinjerna för Exportkreditnämnden (EKN) och Svensk Exportkredit (SEK) behöver förtydligas så att verksamhetens alla delar ska vara samstämmiga med politiken för global utveckling (PGU) och Sveriges åtaganden när det gäller mänskliga rättigheter.

¹ Yrkandena 6, 18, 20 och 21 hänvisade till UU.

² Yrkande 9 hänvisat till SoU.

3 Inledning

Handel spelar en central roll för både Sveriges ekonomi och den ekonomiska världsordningen. Genom utbyte av varor och tjänster skapas både arbetstillfällena och enorma vinster. Handeln förs i dag inte på rättvisa villkor och de vinster som handel skapar fördelas inte på ett rättvist sätt. Orättvisa handelsvillkor och ojämlika möjligheter att delta i världsekonomin är en av huvudförklaringarna till att vår värld fortfarande är så ojämlig och att klyftorna mellan och inom länder i stora delar av världen fortsätter att växa. Handelspolitiken måste därför spela en central roll i den breda utvecklingspolitiken.

För Vänsterpartiet är arbetet för en solidarisk handelspolitik central. Vi vill bygga ett rättvist handelssystem som bidrar till att minska fattigdomen, vi vill ha ökad jämställdhet mellan män och kvinnor, hållbar utveckling och ökat inflytande för syd över sina naturtillgångar och resurser. För oss är handel inte ett mål utan ett medel.

Handel och handelsregler påverkar emellertid inte bara människors vardag i syd. Sveriges ekonomi är en liten handelsberoende ekonomi. Handelssystem som bygger på konkurrens med lägre löner, urholkad miljöhänsyn och nedrustat socialt ansvarstagande kommer därför att slå hårt även mot vårt land. När kapitalet agerar globalt måste även arbetet för de fackliga rättigheterna och en hållbar utveckling bedrivas globalt. Det kräver att Sveriges och EU:s handelspolitik omformuleras samt att Världshandelsorganisationen WTO i grunden förändras.

4 Den internationella handeln

Handel är en viktig och självklar del av en modern ekonomi. Den internationella handeln styrs av gemensamma multilaterala handelsavtal och en rad regionala och bilaterala handelsavtal. Det är avgörande att det finns regler för den internationella handeln, men avtal kan utformas på olika sätt och därmed i olika grad fungera som verktyg för en rättvis och hållbar utveckling. Genom Sveriges medlemskap i EU överfördes stora delar av vår handelspolitik till Bryssel och där förs en gemensam handelspolitik där medlemsstaterna är bundna till unionens handelsavtal. Undantag är handel med krigsmateriel som fortfarande regleras på nationell nivå. Sverige bedriver också ett omfattande handels- och investeringsfrämjande arbete som också regleras på nationell nivå.

Världshandelsorganisationen (WTO) är det centrala internationella organet för handelsfrågor. I dag är 155 länder medlemmar i organisationen. Doharundan är WTO:s pågående handelspolitiska förhandlingsrunda, startad vid WTO:s fjärde ministermöte i november 2001 i Doha, Qatar. Handelsavregleringar rörande jordbruksprodukter och industrivaror pekades ut som centrala för rundan. Enligt planen skulle förhandlingsrundan från Doha ha avslutats redan 2005. Detta har emellertid inte skett och flera ministerkonferenser har

Fel! Okänt namn på

slutat i fiasko. Meningsskiljaktigheterna har varit för betydande, i synnerhet mellan de rika industrialiserade länderna och en mångfald av allianser av fattiga länder som slutit sig samman för att försvara sina positioner.

Under Doha har svårigheter präglat samtliga förhandlingsfrågor, stora som små. Inom jordbruksområdet tog det lång tid för EU att ens acceptera ett sista slutdatum för avveckling av exportstöden. Samtidigt har en gradvis utfasning villkorats och använts som ett sätt att pressa fram ytterligare eftergifter bland fattiga länder.

Eftersom arbetet i WTO i stora delar lamslagits har en rad länder och regionala samarbetsorganisationer i stället valt att gå vidare med olika former av handelsavtal med regioner och enskilda stater. EU förhandlar och har i flera fall de senaste åren slutit handelsavtal med enskilda länder, som Sydkorea, och regionala handelsavtal, t.ex. med Centralamerika. Denna utveckling är problematisk. Genom de regionala handelsavtalen splittras utvecklingsländerna och det sker en betydande maktförskjutning från syd till nord vid förhandlingarna.

Många av dagens handelsavtal är omdiskuterade och kritiserats både av många folkrörelser och av länder i syd för att de inte gynnar fattigdomsbekämpning och utveckling. Trots att Sveriges handelspolitik borde vara samstämmig med den av riksdagen beslutade politik för global utveckling (PGU)*, ser vi tyvärr att den ofta inte är det. Det gäller t.ex. för Sveriges ställningstagande i EU:s förhandlingar om EPA-avtalet med Afrika och det gäller för associeringsavtal som förhandlas med Latinamerika och en rad andra regioner och länder.

5 Rättvis eller fri handel?

”Frihandel leder till större rörlighet, öppenhet och gör det enklare för alla som vill investera. Det leder till fred och frihet.” Det sade handelsminister Ewa Björling när hon presenterade regeringens senaste handelspolitiska deklARATION i april 2010. Att den borgerliga regeringen gjort frihandeln till det överordnade målet i handelspolitiken råder det ingen tvekan om. Men regeringens fokus på frihandel bottnar snarare i nyliberala teorier än i den faktiska värld vi lever i. För Vänsterpartiet är avregleringar av handeln i sig inte ett självändamål. För oss är målet att handeln ska bidra till minskade klyftor inom och mellan länder, ökad jämställdhet och en hållbar utveckling. För oss är målet att handeln ska bli rättvis.

Vi lever inte i en rättvis världsordning. Resurser och makt är djupt ojämlikt fördelade mellan och inom länder. Möjligheterna att delta i det internationella ekonomiska utbytet och att handla ser därför väldigt olika ut. En småbonde

*Proposition 2002/03:122 Gemensamt ansvar: Sveriges politik för global utveckling (PGU) togs gemensamt av alla partier 2003. Den utgör i dag grunden i svensk utvecklingspolitik. Enligt PGU ska alla politikområden vara samstämmiga med de utvecklingsmål som beskrivits i PGU.

Fel! Okänt namn på

från Afrika och ett subventionerat industrijordbruk i EU konkurrerar inte på lika villkor på en global marknad. Fri handel innebär därför alltför ofta en frihet för den som har resurser och makt att exploatera och utkonkurrera dem som har mindre makt och resurser.

De orättvisa handelsreglerna får konsekvenser. En av förklaringarna till de enorma klyftorna mellan länder är att pengaflödena i dag går från syd till nord och att alltför mycket av de vinster och inkomster som skapas i syd aldrig kommer befolkningen till del utan slutar i nord eller i skatteparadis. För varje krona syd får i bistånd går mer än tio kronor tillbaka till nord genom olagliga och oredovisade kapitalflöden, s.k. kapitalflykt. Varje år försvinner mellan 1 260 och 1 440 miljarder US\$ spårlost från utvecklingsländerna genom kapitalflykt. Bara Nigeria förlorade 130 miljarder US\$ i kapitalflykt mellan 2000 och 2008. Av kapitalflykten består 60–65 procent av kommersiella transaktioner inom multinationella företag. Kapitalflykten är ett av de tydligaste exemplen på den ”fria” handels baksidor.

Tanken om frihandel bygger också på idéer om att länder bör specialisera sig på de delar av produktionen där man har komparativa fördelar. Länder i nord ska fokusera på förädling och högteknologisk produktion, länder i syd ska fokusera på råvaru- och lågteknologisk produktion. I takt med att handeln avreglerats har det också mycket riktigt skett en avindustrialisering i stora delar av Afrika. Försök att bygga upp en förädlingsindustri har helt enkelt slagits ut av multinationella företag från nord. Frihandeln riskerar därför att befästa en internationell ekonomisk arbetsdelning som grundlades under kolonialismen och som garanterar en fortsatt ekonomisk exploatering av syd.

Vänsterpartiet anser att om handel ska kunna ske på rättvisa villkor måste man tvärtom låta fattiga länder få fördelar och större handlingsutrymme att själva utforma sin handelspolitik och avgöra när och i vilken grad näringar och marknader ska öppnas upp mot de transnationella bolagen. Fattiga länder måste få möjlighet att utveckla en handelspolitik som stödjer landets egen utvecklingsstrategi.

Exemplen är få på länder som lyckats bekämpa fattigdom och utvecklas ekonomiskt genom att avreglera sin handel. Historiskt har länder som värnat sitt politiska handlingsutrymme lyckats bäst ekonomiskt. Ett av de tydligaste exemplen på detta är de ostasiatiska ”tigerekonomierna”: Sydkorea, Taiwan, Singapore, Malaysia samt Vietnam som alla i ett inledande skede av sin ekonomiska utveckling skyddade centrala delar av sin ekonomi. Samma sak gäller för de industrialiserade länderna i norr, vilka alla genom historien har haft olika former av särskilda stöd för sin uppväxande industri tills den blivit konkurrenskraftig. För Vänsterpartiet är det självklart att länder i Afrika, Asien och Latinamerika ska ha samma möjligheter att göra sina ekonomiska vägval som vi haft i Europa.

Det överordnande målet för svensk handelspolitik bör vara att handeln ska bidra till minskade klyftor inom och mellan länder, ökad jämställdhet och hållbar utveckling. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Handelspolitik får inte heller motverka uppfyllandet av millenniemålen. Därför är det viktigt att bevaka hur handelsavtal påverkar möjligheterna att nå

Fel! Okänt namn på

FN:s mål om halverad fattigdom till år 2015. Sverige ska i EU och WTO driva krav på att handelsavtal måste utformas och utvärderas utifrån millenniemålen om fattigdomsbekämpning, hälsa och mänskliga rättigheter. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5.1 Ekologiskt perspektiv på handel

Klimatförändringarna är vår tids största utmaning. Internationella handelsfrågor måste därför alltid genomsyras av ett ekologiskt perspektiv, som innebär att handeln medverkar till att globala överenskommelser om klimatmål nås, att transporter sätts i relation till ekologisk hållbarhet, att den biologiska mångfalden stärks och att en större andel av de produkter vi konsumerar är ekologiska.

Även om internationella handelsavtal sällan explicit tar upp frågor som rör miljön kan de indirekt påverka möjligheterna att främja densamma. All form av ”positiv särbehandling” strider mot WTO:s grundprincip om icke-diskriminering och leder oftast till konflikter.

Det finns i dag över 200 multilaterala miljökonventioner och avtal och av dessa innehåller ca 30 stycken föreskrifter om handelsåtgärder. Det är därför inte märkligt om det uppstår konflikter mellan WTO-regelverket och alla dessa miljöavtal. Vissa åtgärder som förespråkas i ett avtal kanske är förbjudna i ett annat avtal eller tvärtom. Det finns även en konflikt om vem som har makt att bestämma vilken tolkning som ska gälla.

Som svar på kritiken ovan framförs ofta att de olika regelverken ska vara ”ömsesidigt stödjande”. Problemet är att ingen vet vad det i praktiken betyder. Det behövs en helt annan strategi om man vill att miljökonventionernas mål ska genomföras. Det kan då handla om att reformera WTO utifrån ett miljöperspektiv eller att samordna de olika miljökonventionerna för att på så sätt göra dem mer slagkraftiga.

Det finns förslag på åtgärder för att komma till rätta med tvistlösningar, som går ut på att lyfta tvister mellan WTO och miljökonventionerna till Internationella domstolen i Haag. Vänsterpartiet anser att regeringen i relevanta internationella forum bör initiera en diskussion om hur tvistlösning mellan WTO och miljökonventionerna ska hanteras och föreslå att det utreds om Internationella domstolen i Haag kan vara ett lämpligt forum för att lösa tvister som rör motsättningar mellan WTO och miljökonventioner. Sverige bör agera i EU och WTO för att klimat- och miljöperspektiv alltid ska inkluderas vid handelsavtal och att det ska skapas en mekanism för tvistlösning mellan handelsavtal och miljökonventioner. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5.2 En jämställd handelspolitik

Internationell handel och dess olika avtal saknar i princip alltid en könsanalys, trots att man vet att män och kvinnor påverkas på olika sätt när han-

delsreglerna förändras. Det beror på att roller och ansvar i ekonomin generellt ser olika ut för män och kvinnor. Det finns flera exempel på att handelsliberaliseringar har betydligt mer negativa effekter för företag ägda av kvinnor än företag ägda av män, på grund av att de kvinnliga företagarna ofta har sämre tillgång till kapital och krediter. Trots detta beskrivs ofta handelspolitik som om den vore könsneutral.

Sverige borde vara ett föregångsland med målet att påverka förhandlingar och nya handelsavtal internationellt så att dessa inkluderar en analys av hur avtalen påverkar kvinnor och möjligheten att nå de av FN:s millenniemål som berör kvinnors situation. Sverige bör därför som enskild stat och inom ramen för EU och WTO verka för att alla förhandlingar om nya handelsavtal ska inkludera en analys av hur avtalet förhåller sig till konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5.3 Fackliga rättigheter i handelspolitiken

Att kunna organisera sig i oberoende och fria fackföreningar är en grundläggande mänsklig rättighet. Att löntagare har möjlighet att gå samman och organisera sig är en förutsättning för att garantera rimliga arbetsvillkor, löner man kan leva på och för att de vinster som skapas i den globala ekonomin ska komma fler till del. I många länder har fackföreningsrörelsen dessutom varit drivande i kampen för demokrati och mänskliga rättigheter. Vänsterpartiet vill inte se en global ekonomi där länder tävlar om att pressa löner och försämra villkoren. Tvärtom ser vi det som centralt för arbetet med att bekämpa fattigdom och öka jämlikheten att handelspolitik och de fackliga frågorna kopplas samman.

5.3.1 ILO:s kärnkonventioner

Vid handelsförhandlingar inom WTO och EU lyser de fackliga frågorna med sin frånvaro, trots att flera av WTO:s medlemsstater begår grova och omfattande brott mot fackligt aktiva samt kraftigt begränsar eller till och med förbjuder möjligheten att organisera sig fackligt. I flera av de länder som EU förhandlar med är kränkningarna av de fackliga rättigheterna omfattande och grova. Nyligen avslutade EU förhandlingarna med Colombia om ett nytt associeringsavtal, trots att landet toppar statistiken gällande mord på fackligt aktiva.

Vänsterpartiet anser inte att det är rimligt att EU:s inre marknad öppnas för företag som skapat sig konkurrensfördelar genom att inskränka de fackliga rättigheterna. Vi menar att EU och WTO i stället bör använda dessa förhandlingar till att stärka de fackliga rättigheterna och understödja krav från ländernas fackföreningsrörelser. Sverige bör inom EU och WTO verka för att förhandlingar om handelsavtal kopplas till tydliga krav på att länderna ratificerat ILO:s åtta kärnkonventioner. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Fel! Okänt namn nå

5.3.2 Exportfrizoner

Dagens globaliserade värld har bl.a. inneburit att exportsektorns betydelse har ökat. Den omstrukturerad och liberaliserad av handelsregler som skett har lett till en betydligt större utsatthet för löntagarna, i synnerhet i de allt fler exportfrizoner som uppstått i många fattiga länder i Asien, Latinamerika och Afrika.

Exportfrizoner är ekonomiska frizoner i avgränsade geografiska områden där särskilda arbetsmarknads- och skattelagar råder. Det övergripande syftet är att locka till sig utländska investeringar. Antalet frizoner i världen ökar snabbt, främst i Asien. Enligt ILO ökade antalet från 79 stycken år 1975 till runt 5 200 stycken 30 år senare. I dag finns exportfrizoner i över 100 länder och de har över 20 miljoner personer anställda. Ungefär 70 procent av dessa finns i Kina.

Sett ur ett fackligt perspektiv är det ökade antalet frizoner katastrofalt eftersom facklig verksamhet vanligtvis är förbjuden eller grovt inskränkt i zonen. Genom att pressa anställdas fackliga rättigheter och arbetsvillkor vill länderna locka till sig utländskt kapital.

Arbetet i exportfrizonerna består oftast av en monoton och slitsam produktion inom framför allt textilindustrin – en sektor där kvinnor är starkt överrepresenterade. De arbetar till låga löner, på osäkra kontrakt och ofta under hälsofarliga förhållanden. Bortsett från att möjligheten att organisera sig ofta är obefintlig utsätts många därtill för systematiska övergrepp och sexuella trakasserier.

Vänsterpartiet menar att globaliseringen av ekonomin måste omfatta en global respekt för mänskliga rättigheter. Sverige måste självklart, på alla nivåer, vara drivande då det gäller företags skyldighet att följa arbetsrättsliga regler och de lagar som är godkända av ILO. Om situationen ska kunna förbättras för dem som arbetar i exportfrizoner runt om i världen är deras egen möjlighet till organisering och facklig verksamhet central. Vänsterpartiet anser därför att Sverige inom ramen för utvecklingssamarbetet tydligare bör arbeta för att stärka organisering och fackliga rättigheter i exportfrizoner. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Mot bakgrund av hur utvecklingen av exportfrizonerna sett ut de senaste decennierna anser Vänsterpartiet att det är dags för Sverige att tydligt arbeta för en avveckling av exportfrizonerna. Exportfrizonerna har visat sig vara en misslyckad väg för att länder i syd ska kunna utvecklas ekonomiskt och minska fattigdomen. I stället har de bidragit till att miljoner löntagare hänvisats till låga löner och usla arbetsvillkor. Exportfrizoner har också bidragit till att många länder utsätts för en allt hårdare press att sänka löner, urholka miljölagstiftning och sänka skatter. Vanligtvis är både företag, EU, WTO, den svenska regeringen m.fl. motståndare till statligt subventionerade verksamheter som anses hota den fria marknaden och andra företags verksamheter. Så varför gäller detta inte exportfrizonerna? Det enda rätta är att påbörja en avveckling av ekonomiska frizoner. Inom såväl WTO som EU bör Sverige därför tydligt arbeta för en avveckling av ekonomiska frihandelszoner där de

fackliga rättigheterna kränks eller inskränks. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5.4 Alkohol – inte vilken vara som helst

Alkohol är inte vilken vara som helst. Alkohol är en fråga om folkhälsa och bör behandlas som sådan när handelsavtal förhandlas fram och sluts länder emellan. Möjligheterna att föra en restriktiv alkoholpolitik har försämrats genom EU-medlemskapet, eftersom reglerna för EU:s inre marknad begränsar möjligheterna att ta hänsyn till folkhälsan och sociala aspekter. Exempel på denna utveckling är att införselkvoterna har höjts och att monopolen på import, export, produktion och partihandel av alkohol har försvunnit genom anpassningen till reglerna på den inre marknaden. Även om Sverige har bidragit till att diskutera alkohol i termer av folkhälsa på EU-nivå, återstår mycket att göra för att folkhälsoperspektivet ska utgöra norm när handel med alkohol skrivs in i internationella handelsavtal.

EU:s syn på alkohol och folkhälsofrågor märks också av i handelspolitiken. I dag ser vi hur EU i sina regionala handelsavtal driver på för att inkludera alkohol och tvinga motparterna av avreglera sin alkoholpolitik. Ett exempel bland flera är Thailand. I Thailand har alkoholkonsumtionen ökat lavinartat på kort tid, främst på grund av trycket från den globala alkoholindustrin. I landets nyligen antagna alkoholstrategi förespråkas därför att alkohol ska exkluderas i internationella handelsavtal. När nu Thailand förhandlar om avtal med EU är alkoholen således en viktig komponent, inte minst med tanke på att EU:s export av alkoholdryck till Thailand dessutom ökat från 133 miljoner till hela 5,1 miljarder baht bara mellan 2007 och 2009. Vänsterpartiet anser att det är orimligt att hantera alkoholen som vilken vara som helst i handelsavtal och anser att Thailands krav på att alkoholen ska exkluderas från handelsavtalet med EU är fullt rimligt.

Sverige bör i EU och WTO verka för att man vid förhandlingar om handelsavtal ska respektera varje enskilt lands möjlighet att föra en restriktiv alkoholpolitik med folkhälsoperspektiv. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5.4.1 Systembolagets vinimport

Systembolaget är tillsammans med de övriga nordiska alkoholmonopolen en av världens största återförsäljare av vin. Lantarbetare på vingårdar världen över tillhör samtidigt de allra mest utsatta och underbetalda yrkesgrupperna. Human Rights Watch påtalade i sin rapport ”Ripe with Abuse. Human Rights Conditions in South Africa’s Fruit and Wine Industries” att lantarbetares rättigheter kränks systematiskt i Sydafrika – det enskilda land varifrån Systembolaget köper mest vin. Lantarbetarna utsätts för farliga kemikalier, bostäderna på gårdarna är undermåliga, kvinnor diskrimineras vid graviditet och hänvisas nästan uteslutande till säsongsanställningar.

Vid ett möte mellan Systembolagets ansvariga för Corporate Social Responsibility, CSR, och lantarbetare på vingårdar i Chile (juni 2011) vittnade

Fel! Okänt namn på

arbetare om hur de svartlistas då de organiserar sig fackligt och visade upp sina anställningsavtal som förbjuder kollektivavtal. Lönerna går inte att leva på, inte ens när arbetsgivarna lever upp till de lagstadgade minimilönerna i respektive land.

Så länge oetiska företag tillåts konkurrera genom att inte ta ansvar för miljön och genom att kränka arbetsrätten, försvåras de etiska företagens agerande på marknaden. Konkurrensen snedvrids och det finns en uppenbar risk att ansvarstagande företag konkurreras ut av sådana som sänker sina kostnader med hjälp av kränkningar av arbetsrätt och miljöförstöring.

Enligt avtalet mellan staten och Systembolaget från den 9 maj 2011, 4 §, får produkturvalet endast grundas på ”produktens kvalitet, särskilda risker för skadeverkningar av produkten, kundernas efterfrågan och andra affärsmässiga hänsyn”. Tidigare avtal mellan staten och Systembolaget (SFS nr 1994:2049) har även inkluderat ”etiska hänsyn” som grund för urvalet. Att kravet på ”etisk hänsyn” har strukits är kopplat till det svenska EU-medlemskapet. Efter Sveriges inträde i EU tillsattes en utredning som bl.a. konstaterade att detta krav inte var förenligt med gemenskapsrätten. Det är självklart djupt problematiskt att EU begränsar Sveriges möjligheter att ställa etiska krav vid upphandling.

Systembolaget och övriga nordiska alkoholmonopol antog den 1 januari 2012 en etisk uppförandekod för sitt arbete. Det är ett positivt steg, men inte tillräckligt. Den organisation monopolen har valt att ansluta sig till, Business Social Compliance Initiative, BSCI, har kritiserats för att den inte inkluderar fackföreningar och det civila samhällets organisationer, för att den brister i öppenhet och för att uppförandekoden saknar ett tydligt krav på en lön som går att leva på och lön under föräldraledighet. Arbetet med etik och social hänsyn vid Systembolagets inköp av vin behöver därför utvecklas. Systembolaget bör ställa tydliga sociala, etiska och miljömässiga krav på underleverantörer och importörer och aktivt verka för att fackliga rättigheter respekteras vid produktion när det gäller samtliga produkter som upphandlas. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5.5 Korruptionen inom den internationella handeln

Storskalig korruption är ofta knuten till internationella affärer. Vanligtvis är det bestickaren som tar initiativ och drar den största fördelen av transaktionen. I kampen mot korruption räcker det därför inte med att straffa dem som tar emot mutor, man måste även fråga varifrån pengarna kommer. Vänsterpartiet menar att en framgångsrik strategi mot korruption kräver att båda parterna ser sin del av korruptionen i världen. I dag finns dessutom förutsättningar för krafttag i en bred allians, där inte bara det officiella Sverige utan också företag och näringslivsorganisationer kan spela en viktig roll.

Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development), har antagit en konvention mot bestickning av utländska offentliga företrädare. Om ett OECD-land

följer konventionen kan bestickningsbrott beivras vid det egna landets domstolar, oavsett var brottet begåtts.

Sverige bör verka för att det i större utsträckning riktas uppmärksamhet och åtgärder mot korruptionens källa, dvs. oftast den rika delen av världen då det gäller fall av grov bestickning. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6 WTO

Världshandelsorganisationen (WTO) är det centrala internationella organet för handelsfrågor. I dag är 155 länder medlemmar i organisationen. I WTO förhandlar världens länder om villkoren för internationell handel. Exempelvis har inom WTO:s ramar slutits avtal om handel med varor (GATT), tjänster (GATS) samt immaterialrätt och patent (TRIPS).

Alla länder betalar medlemsavgifter och storleken på avgiften baseras på landets andel i världshandeln. Det högsta beslutande organet i WTO är ministerkonferensen, som utgörs av handelsministrar från de olika medlemsländerna och som sammanträder ungefär vartannat år. Allmänna rådet (General Council) fungerar som högsta kontinuerligt arbetande grupp inom WTO. Formellt har varje land var sin röst om det skulle komma till omröstningar. I praktiken har man dock ännu aldrig röstat i WTO, utan alla beslut har tagits med konsensus.

WTO har sedan grundandet 1995 varit hårt kritiserat för sina demokratiska brister. Dussintals möten hålls varje vecka i Genève. Många länder från syd har mycket små delegationer jämfört med länder från nord och därmed mycket mindre möjlighet att påverka utformningen av förslag. Ett tjugotal medlemsländer har ingen permanent delegation alls i Genève. Många länder från syd har inte heller kapacitet att tillräckligt analysera vad som långsiktigt blir följden av olika avtalsförslag. Problemet består också av att många möten fortfarande hålls i slutna rum. Vänsterpartiet anser att Sverige bör verka för att WTO demokratiseras och att de fattiga länderna får en reell möjlighet att påverka utformningen av handelspolitiken. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Det är inte alltid lätt för allmänhet, riksdag och frivilligorganisationer att ta del av hur handelsavtal framförhandlas och vilka åsikter Sverige drivit. Den tidigare regeringen beskrev i en skrivelse 2005/06:9 "Ökad välfärd och global utveckling – svensk handelspolitik i WTO:s Doharunda" hur Sverige har agerat inom WTO och vilken inställning Sverige avsåg att driva inom organisationen inför WTO-konferensen det året.

Vänsterpartiet menar att detta är ett bra sätt att öka insynen och öppenheten. Regeringen bör därför årligen rapportera till riksdagen om utvecklingen inom den internationella handeln och Sveriges ställningstaganden i frågor som rör WTO och andra internationella handelsfrågor. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Fel! Okänt namn

6.1 TRIPS och läkemedel

Det handelsavtal som reglerar immaterialrätt, bl.a. patent på exempelvis läkemedel och genetiska resurser, är WTO:s avtal TRIPS (Trade related aspects of intellectual property rights). Med TRIPS infördes för första gången en internationell norm för hur patentlagstiftningen ska se ut i alla WTO:s medlemsländer. Tidigare utformade länder i princip sina patentlagstiftningar som man ville och många valde då att av folkhälsoskäl ha generösare patentregler för t.ex. läkemedel än för bilar. I och med Trips har sådana lösningar i princip förbjudits, även om det finns undantag.

Kortfattat har TRIPS inneburit att alla medlemsländer tvingats införa patentlagstiftning på en hög nivå och med ett innehåll som i första hand passar industriländerna och deras företags intressen och behov. För ett utvecklingsland innebär det i allmänhet inga fördelar, men däremot höga kostnader för genomförandet. En rapport från biståndsorganisationen Oxfam visar att de nya patentreglerna med TRIPS bl.a. innebär att utgifterna för mediciner i Peru ökar med minst 25 procent.

FN:s kommitté för de mänskliga rättigheterna och FN:s utvecklingsprogram UNDP (United Nations Development Programme), konstaterar att det finns motsättningar mellan TRIPS-avtalet och möjligheterna att förverkliga de mänskliga rättigheterna – speciellt rätten till hälsa. Med tanke på att omkring 15 miljoner människor dör varje år av infektionssjukdomar som kan behandlas med mediciner är frågorna akuta.

I dag finns det över 40 miljoner hivsmittade människor. Genom medicinering, mat och sjukvård behöver hiv/aids inte längre vara en dödlig sjukdom. Priserna på bromsmedicin i originalvarianterna är dock skyhöga jämfört med de billiga kopior som produceras av länder som ännu ej anpassat sig till TRIPS-avtalet. Kostnaderna för en månads behandling med mediciner i originalvarianterna – märkesvarorna – motsvarar ofta årslöner för vanliga arbetare i t.ex. Sydafrika eller Thailand. Skillnaderna mellan priserna på originalmedicinerna, som prissatts av företagen i länder som lyder under TRIPS och priserna på de billiga kopior som prissatts av företag som producerar billiga kopior i länder som ännu inte anpassats till TRIPS-avtalet, kan enligt UNDP skilja upp till femton gånger priset. De flesta som är smittade av hiv/aids är fattiga människor som ibland har tillgång till, men inte råd, att köpa medicinerna.

Det finns en överenskommelse inom WTO från 2003 som innebär en juridisk/politisk möjlighet för länder att producera och exportera billiga läkemedel. Flera folkrörelser pekar emellertid på att de juridiska och politiska processerna som ett land måste gå igenom är så krångliga att det är tveksamt om landet kan utnyttja möjligheten. Överenskommelsen bedömdes av bl.a. Läkare utan gränser snarast som ytterligare ett hinder för produktion och export av billiga läkemedel.

Vänsterpartiet anser att det krävs en revidering av själva TRIPS-avtalet. Fattiga länder måste få rätt att både producera, köpa och sälja mediciner som räddar liv. Regeringen bör verka för att problemet kring begränsningen med den s.k. tvångslicensieringen får en lösning som innebär att även de fattigaste

utvecklingsländerna kan säkerställa en god tillgång till läkemedel. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6.2 Exemplet Indien

Indien är i dag världens i särklass största producent av generiska läkemedel (lagliga kopior av läkemedel där patentet gått ut). Man förser inte bara miljontals invånare i sitt eget land med billiga läkemedel, utan många av världens utvecklingsländer köper billiga generiska läkemedel med hög kvalitet från Indien. Med hänvisning till en klausul i TRIPS-avtalet har Indien och andra länder rätt att sätta folkhälsan före immaterialrätten. Sedan flera år tillbaka pågår förhandlingar mellan EU och Indien om ett frihandelsavtal. EU verkar i förhandlingarna för att Indien ska skärpa sin lagstiftning kring immaterialrätten, något som kan påverka produktionen av generiska läkemedel på ett negativt sätt. Organisationen Läkare Utan Gränser varnar för att frihandelsavtalet i sitt nuvarande utkast kommer att få negativa följder för tillgång till generiska läkemedel både i Indien och i många andra utvecklingsländer. De varnar för att avtalet kommer att göra det lättare för utländska läkemedelsbolag att stämma den indiska staten utanför det ordinarie indiska rättssystemet med hänvisning till hårdare immaterialrättsliga krav. Även underleverantörer kan löpa risk att bli stämda. Skulle detta gå igenom skulle det äventyra produktionen av läkemedel för hundratals miljoner fattiga människor världen över. Den svenska regeringen bör verka för att åtgärder vidtas för att garantera att Indien kan fortsätta att producera generiska mediciner. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

En annan känslig fråga i förhandlingarna är s.k. dataexklusivitet. Exklusiv rätt över farmaceutiska testdata är en bakväg för multinationella läkemedelsföretag att säkra sitt monopol och sålunda hålla produktens pris högt trots att patenttiden har löpt ut. EU har uppgett att det inte längre officiellt kräver dataexklusivitet som en del av frihandelsavtalet med Indien. Trots detta fortsätter EU sina påtryckningar bakom lyckta dörrar för att sätta press på Indien att ändra sina lagar, genom att ständigt be Indien att rättfärdiga sina lagar kring dataexklusivitet. Den svenska regeringen bör på EU-nivå verka för att dessa påtryckningar upphör. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

7 EU:s handelspolitik

Sveriges medlemskap i EU 1995 innebar att Sverige numera omfattas av unionens gemensamma handelspolitik. Detta innebär att det är kommissionen som för både Sveriges och övriga medlemsländers talan i WTO och i andra handelspolitiska sammanhang. Målet med unionens handelspolitik är enligt Romfördragets artikel 131 "en harmonisk utveckling av världshandeln, gradvis avveckling av restriktioner i världshandeln och en sänkning av tullmurar-

Fel! Okänt namn på

na”. Centralt för EU:s handelspolitik är även frihandelsstrategin Global Europe, som presenterades 2006. Denna strategi följer på Lissabonstrategin (EU:s tillväxtstrategi) och handlar om att skapa öppna marknader globalt för produkter och tjänster från de europeiska företagen samt säkra tillgången på råvaror i tredjeland. Syftet är att EU ska öka sin konkurrenskraft. En konsekvens av Global Europe är att EU nu för fram mycket långtgående krav i förhandlingar med utvalda nyckelländer i världen, vilket t.ex. omfattar högst kontroversiella frågor om investeringar och konkurrenspolitik som redan avlägsnats från WTO:s agenda på grund av omfattande motstånd från utvecklingsländerna.

Den nuvarande förhandlingsrundan i WTO påbörjades mycket på grund av EU:s engagemang, trots att många fattiga länder uttryckt oro och i stället betonat att löften från tidigare överenskommelser måste uppfyllas. EU har bortsett från detta och konsekvent fört fram sina intressen i förhandlingarna. Det omfattar inte minst de övergripande förhandlingsfrågorna om ökat marknadstillträde för såväl jordbruk som industriprodukter samt liberalisering av tjänstehandeln.

EU har under de senaste åren avskaffat många av sina handelshinder mot utvecklingsländerna. 2001 lanserades Everything But Arms-initiativet som stegvis gett 48 utvecklingsländer tull- och kvotfritt tillträde till EU:s inre marknad. Men långt ifrån alla utvecklingsländer omfattas av initiativet – t.ex. är Haiti det enda landet i Sydamerika och Karibien som är inkluderat. Samtidigt har regelverk på andra områden i realiteten fungerat som handelshinder: t.ex. innebär de skärpta kraven på livsmedelssäkerhet i EU att det blir omöjligt för många bönder i utvecklingsländerna att exportera sina varor till EU. Sverige bör verka för att EU avskaffar kvarvarande tullmurar, importrestriktioner och övriga handelshinder mot utvecklingsländer. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Det stora problemet för bönder i utvecklingsländer är inte att de inte kan exportera sina varor till EU, deras största problem är att de blir utkonkurrerade redan på sina hemmamarknader av jordbruksprodukter från EU. När allt fler utvecklingsländer tvingas öppna upp sina marknader ökar riskerna för att småskalig och lokal produktion slås ut, med arbetslöshet, ökad fattigdom och ökad livsmedelssäkerhet som följd. Ett av de enskilt viktigaste besluten för att bidra till minskad fattigdom är därför att EU upphör med att dumpa livsmedel i syd. Sverige bör även verka för att EU ska avskaffa exportstöd för jordbruksprodukter och stöd till inhemska jordbrukare som leder till dumpning av överskott i fattiga länder. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

7.1 Ekonomiska partnerskapsavtalet (EPA)

I mer än tio år har EU förhandlat om EPA-avtal, ekonomiska partnerskapsavtal, med AVS-länderna i Afrika, Västindien och Stilla havet. Förhandlingarna har ännu inte kunnat avslutas på grund av meningsskiljaktigheter parterna emellan. Kritiken från regeringar och folkrörelser i Afrika har varit omfat-

tande, både mot avtalens innehåll och mot det sätt som EU bedrivit förhandlingarna. Bland annat Internationella valutafonden (IMF) uppskattar att 8–12 procent av statsinkomsterna i de afrikanska länderna kan komma att försvinna som en följd av EPA. Oron har varit stor för att EPA-avtalen ska slå ut lokalproduktion i syd, öppna upp fler möjligheter för multinationella företag att exploatera naturtillgångar och leda till att utvecklingsländerna skulle förlora viktiga inkomster.

Att Afrika har full del i det globala politiska och ekonomiska samarbetet är självklart något positivt, men EPA-avtalen innebär att inte alla konkurrerar på samma villkor. De ekonomiska förutsättningarna för EU-länderna och AVS-länderna skiljer sig i grunden. Många av AVS-ländernas ekonomier baseras på råvaruexport, småskaligt och sårbart jordbruk samt lågteknologisk produktion som befinner sig i uppbyggnadsfaser. Den massiva kritik som framförts från de afrikanska staterna tyder på att man inte heller från det hållet har upplevt den ömsesidiga respekt som det talas om. I stället menar man att EU på olika sätt försökt påtvinga Afrika ett handelsavtal man aldrig velat ha.

Kommissionen har under våren 2012 satt en ny deadline för förhandlingarna. De länder som inte undertecknat EPA-avtalet före den 1 januari 2014 riskerar att få höjda tullar för sin export. Det skulle innebära att EU höjer sina tullar mot bl.a. Kenya, Namibia, Ghana och Fiji, vilket självklart skulle försvåra ekonomisk utveckling och fattigdomsbekämpning i dessa länder.

I sammanhanget är det värt att påminna om att den svenska biståndsmministern höll ett tal den 17 april 2012 där hon kritiserade den bristande samstämmigheten i EU: ”Vi ger med ena handen och tar med den andra. Det är inte hållbart.” Vi menar att det ännu finns tid för den svenska regeringen att stå upp för att EU:s handelspolitik inte ska motverka utvecklingspolitikens mål. Regeringen bör inom EU verka för utvecklingsvänliga EPA-avtal och avvisa kommissionens förslag om höjda tullar mot en rad utvecklingsländer fr.o.m. januari 2014, samt i stället verka för att EU-kommissionen i större utsträckning lyssnar på de afrikanska staternas synpunkter i förhandlingarna om handelsavtal. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

7.2 Singaporefrågorna

När EU förhandlar associeringsavtal med bl.a. Centralamerika och Andinska gemenskapen samt AVS-länderna försöker de inkludera de s.k. Singaporefrågorna*. Dessa har redan diskuterats inom WTO men ströks från dagordningen efter omfattande protester från många utvecklingsländer. Trots detta går alltså EU vidare och försöker inkludera frågorna i sina regionala associeringsavtal.

* Singaporefrågorna rör bl.a. regler för konkurrens, investeringar och offentlig upphandling. I praktiken begränsas möjligheterna för stater att ställa krav på utländska investerare, vilket innebär att ländernas möjlighet att styra investeringarna så att de på bästa sätt gynnar landets utveckling inskränks.

Fel! Okänt namn på

Vänsterpartiet anser att makt behöver flyttas från företagens stängda styrelserum till demokratiska arenor. Singaporefrågorna innebär en utveckling i motsatt riktning, eftersom de tydligt begränsar möjligheten för utvecklingsländer att skydda sina råvaror, säkra sin livsmedels säkerhet och ta social och miljömässig hänsyn vid upphandling och offentliga investeringar. Sverige bör därför inom EU verka för att Singaporefrågorna exkluderas från alla handels- och associeringsavtal som EU ingår med länder och regioner i världen. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

7.3 EU:s associeringsavtal med Israel

EU är Israels viktigaste exportmarknad. Inom EU:s associeringsavtal med Israel ryms ett förmånligt handelsavtal som bl.a. ger tullfrihet på en mängd varor. Avtalet ger den israeliska industrin stora ekonomiska fördelar och på så vis bidrar EU till att stärka den ekonomiska basen för Israels ockupationspolitik gentemot Palestina. Men EU:s avtal är villkorade: i kapitel 2 i avtalet med Israel står det tydligt att de mänskliga rättigheterna måste respekteras. Liknande avtal med andra stater har hävts efter rapporter om övergrepp på de mänskliga rättigheterna. Men associeringsavtalet med Israel har inte påverkats av att Israels regering under de senaste åren begått en rad folkrättsbrott och ignorerat uppmaningar från världssamfundet. Därför är det än mer förvånande att EU under sommaren 2012 valde att fördjupa sitt samarbete med Israel, trots landets kritiserade och hårdföra bosättningspolitik på de ockuperade områdena. Det fördjupade samarbetet innebär bland annat att Israel får fortsatt ökat tillträde till EU:s inre marknad.

Mot bakgrund av Israels återkommande brott mot de mänskliga rättigheterna och folkrätten bör Sverige tydligare motsätta sig att EU fördjupar sitt samarbete med Israel på något område. Så länge landet inte avvecklar bosättningar och vägspärrar på ockuperat område, avbryter blockaden av Gaza och upphör med byggandet av muren på Västbanken, bör inga förhandlingar om fördjupat samarbete på något område mellan EU och Israel genomföras och det nuvarande avtalet bör frysas. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

7.4 EU:s associeringsavtal med Marocko

Västsahara är Afrikas sista koloni, ockuperat av Marocko sedan 1975. Mellan 1973 och 1991 bedrev organisationen Polisario en väpnad kamp för befrielse, först mot Spanien och därefter mot Marocko.

Redan 1976 slöt EU ett samarbetsavtal med Marocko. 1996 ingicks ett långtgående associeringsavtal mellan EU och Marocko, som trädde i kraft 2000. Precis som EU:s avtal med Israel är associeringsavtalet med Marocko villkorat med respekt för de mänskliga rättigheterna och folkrätten.

Störst uppmärksamhet har avtalen rörande fiske- och jordbruksprodukter mellan EU och Marocko fått. Frågan har varit om Marocko har rätt att ingå

avtal med EU som omfattar Västsahara. Vänsterpartiet har konsekvent menat att Marocko i egenskap av ockupationsmakt enligt folkrätten inte kan ingå avtal som omfattar Västsahara. Det är inte rimligt att EU:s handelspolitik bidrar till att underlätta Marockos exploatering av Västsahara. Det var därför glädjande att Sverige 2006 röstade mot avtalet. När det skulle förlängas 2011 hade motståndet växt och även EU-parlamentet röstade mot avtalet.

I februari 2012 valde Europaparlamentet att godkänna ett jordbruksavtal med Marocko som underlättar export av jordbruksprodukter. Man valde att ignorera Västsaharafrågan vid beslutet, trots att bl.a. EU:s jurister påtalat att frågan om hur produkter från de ockuperade områdena skulle hanteras var utestående. Vänsterpartiet sa därför nej till avtalet. I augusti 2012 valde den nederländska regeringen att tullbelägga jordbruksprodukter från Västsahara, eftersom man inte ansåg att dessa produkter omfattades av det avtal EU ingått med Marocko. Det är ett initiativ som Vänsterpartiet anser att fler medlemsstater skulle följa.

FN och världssamfundet har aldrig erkänt Marockos anspråk på Västsahara och krävt att befolkningen i Västsahara får besluta om sin framtid i en folkomröstning där ett av kraven är självständighet. Marocko har konsekvent ignorerat FN:s resolutioner och utlåtanden från Internationella domstolen i Haag. Trots det har EU valt att steg för steg fördjupa sitt samarbete med Marocko. Vänsterpartiet anser att det är hög tid att världssamfundet sätter press på Marocko att leva upp till sina internationella åtaganden. Marocko har dessutom gång på gång visat att landet utnyttjar de avtal man ingått med EU för att exploatera Västsaharas naturtillgångar. Sverige bör därför verka för att EU fryser associeringsavtalet med Marocko. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

7.5 EU:s förhandlingar med Gulf Cooperation Council (GCC)

Gulfstaternas samarbetsråd, GCC, är en regional organisation som består av de sex Gulfstaterna: Bahrain, Kuwait, Oman, Qatar, Saudiarabien och Förenade Arabemiraten.

EU etablerade bilaterala förbindelser med GCC-länderna genom ett samarbetsavtal 1988. Målen från de båda parternas sida var att ”bidra till att stärka stabiliteten i en region som är av strategisk betydelse och underlätta de politiska och ekonomiska förbindelserna”. Det handlar om allt ifrån renodlat ekonomiskt samarbete till samarbete inom områdena energi, industri, handel, jordbruk, miljö etc. Ett årligt ministermöte mellan EU och höga företrädare för GCC och en gemensam samarbetskommitté inrättades. Samarbetet har inte varit friktionsfritt på grund av frågor som rör fredsprocessen i Mellanöstern, situationen i Irak och Iran, mänskliga rättigheter, kampen mot terrorism och icke-spridning av massförstörelsevapen. De senaste fem åren har dock förhandlingarna om ett fördjupat samarbete intensifierats och det pågår för närvarande informella förhandlingar som ska utmynna i ett nytt handelsavtal.

Fel! Okänt namn på

Sverige bör inom EU verka för att respekten för mänskliga rättigheter sätts i första rummet i förhandlingarna kring handelsavtalet med GCC. Uppnår man inte detta bör förhandlingarna frysas. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

8 Sveriges handels- och främjandepolitik

Genom EU-medlemskapet överfördes stora delar av Sveriges handelspolitik från nationell nivå till EU. Ett av de områden som fortfarande ligger kvar på nationell nivå är den s.k. främjandepolitiken, politiken för att öka svensk export och utländska investeringar i Sverige. Detta arbete genomförs idag av Exportrådet och Invest in Sweden.

Regeringen har föreslagit en sammanslagning av det statligt finansierade export- och investeringsfrämjandet i en ny myndighet. Vänsterpartiet anser att det finns stora behov av att se över Sveriges export- och investeringsfrämjande. För oss är dock frågan om hur olika myndigheter organiseras en sekundär fråga. För oss är det centrala att Sverige får tydliga riktlinjer för export- och investeringsfrämjande som innebär att verksamheten inom dessa områden blir samstämmig med politik för global utveckling, PGU.

I december 2003 beslutade riksdagen om en ny svensk utvecklingspolitik där målet att bidra till en rättvis och hållbar global utveckling ska gälla för alla politikområden. Utgångspunkten är att nationella politiska beslut har globala återverkningar och att alla politikområden kan bidra till arbetet med att bekämpa fattigdom. Snart tio år senare har detta ännu inte fått genomslag inom det svenska export- och investeringsfrämjandet. Exempelen är många där export och investeringar främjats i diktaturer och auktoritära stater utan att frågor om demokrati och mänskliga rättigheter beaktas. Utvecklingsperspektiven och fattigdomsbekämpning har på samma sätt varit frånvarande i verksamheten.

Vi är samtidigt mycket skeptiska till att Exportrådet fått i uppgift att kanalisera biståndsmedel för utvecklingssamarbete. Detta har skett bl.a. i Sydafrika, en satsning som Shaheed Rajie, utvecklingschefen på Sydafrikas finansdepartement, dömde ut som ”bundet bistånd” och menade att ”I Sydafrika fanns en mycket tydlig uppfattning om att dessa insatser inte skulle ha någon fattigdomsminskande effekt”. Vi delar denna oro – risken är överhängande att det kommer att bli det svenska näringslivets intressen, inte mottagarlandets prioriteringar, som kommer att styra utvecklingssamarbetet om det kanaliseras genom svenska myndigheter vars uppgifter är att främja export och investeringar.

Det behövs därför en översyn av Sveriges export- och investeringsfrämjanden där tydliga människorättskriterier upprättas för verksamheten och det säkerställs att den kan ske i samstämmighet med PGU. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Svensk export främjas också genom olika former av exportkrediter, strukturerade lån och infrastrukturfinansiering. Detta arbete sköts i dag av Export-

Fel! Okänt namn på

kreditnämnden (EKN) och Svensk Exportkredit (SEK). Denna form av främjandepolitik har också hårt kritiserats. I maj 2012 släppte Amnesty och Diakonia den gemensamma rapporten ”Export till priset av mänskliga rättigheter” som visade på hur Sverige genom krediter och lån stött flera kontroversiella affärer, bl.a. vapenexport till länder som begår grova och omfattande brott mot de mänskliga rättigheterna. Man påtalade också stora brister gällande öppenhet och transparens. Inte i någon av de bestämmelser som reglerar verksamhet i EKN eller SEK nämns politik för global utveckling eller Sveriges skyldigheter gällande mänskliga rättigheter. Riktlinjerna för EKN och SEK behöver förtydligas så att verksamhetens alla delar ska ske i samstämmighet med politik för global utveckling och Sveriges åtagande rörande mänskliga rättigheter. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Stockholm den 26 september 2012

Hans Linde (V)

Torbjörn Björlund (V)

Siv Holma (V)

Jens Holm (V)

Kent Persson (V)